

Rihemberške zgodbe v besedi in sliki 2019 – o rihemberškem Dolnjem gradu

Grad Rihemberk, 29.9.208

Zalka Jereb

Uvod in zgodovinski oris nastanka Dolnjega gradu

Na gradu Rihemberk nadaljujemo s predstavitvami zgodb iz bogate zgodovine kraja. Lansko leto sta nam Alenka Pavlica in Anton Benko predstavila zadnjega grajskega oskrbnika in vaškega fotografa Kolmana ter dogodke v našem kraju med prvo svetovno vojno ob projekciji starih fotografij iz zbirke Bogdana Hmeljaka. Letos pozornost posvečamo graščini Dolnji grad.

Kratko predstavitev nastanka Dolnjega gradu povzemam po opisu te graščine v knjigi Grajske stavbe v zahodni Sloveniji, Kras in Primorje zgodovinarja profesorja Igorja Sapača. Profesorja Sapača, ki je ob izidu knjige že obiskal naš kraj, smo povabili k sodelovanju na današnji prireditvi, a na žalost zaradi drugih obveznosti letos ne more.

Nastanek Dolnjega gradu oz. dvorca Spodnji Rihemberk je povezan z rihemberškim gornjim gradom in rodovino Lanthieri.

Prvi prebivalci in upravljalci gornjega gradu so bili srednjeveški fevdalci Rihemberški v obdobju približno 140 let od leta 1230 do leta 1371. Nato so grad prevzeli Goriški grofje, po letu 1500 pa Habsburžani. Lanthieriji se pojavijo v letu **1528**, ko je nadvojvoda Ferdinand I. gospostvo Rihemberk skupaj z gospostvom Vipava podelil v zakup Gašperju I. Lanthieriju.

Leta **1611** se rodovina Lanthieri razdeli na dve podveji: rihemberško in vipavsko. Rihemberk dobi Janez Gašper I. Lanthieriji so leta **1626** na gospostvih Rihemberk in Vipava dobili fevdalne pravice, nato posestvi odkupili in tako postali polni gospodarji na svoji zemlji.

Štirje predstavniki rodovine Lanthieri so bili leta **1642** povzdignjeni v grofovski stan, med njimi rihemberčana Bernard Lovrenc in Janez Gašper II, najstarejša sinova Janeza Gašperja I. Vedno močnejša in vplivnejša rodovina se je širila in potrebovala temu ustrezne rezidence. Začeli so s prenovo gornjega gradu in od leta **1640** do **1650** zgradili nov dvorec Dolnji grad. V njem se je nastanil ambiciozni Janez Gašper II., mlajši sin Janeza Gašperja I. Njegov starejši brat Bernard Lovrenc pa je ostal na gornjem gradu.

Janez Gašper II se je osamosvojil in ustanovil samostojno gospostvo Spodnji Rihemberk. Z ženo Lukrecijo roj. Edling se jima je rodilo devet otrok. Otroci so se rojevali vsako leto od leta 1639 do 1648 v času, ko se je gradil in urejal Dolnji grad. Leta 1650 je bil dokončan ves grajski kompleks z obzidanim dvoriščem. Leta 1647 so ob dvorcu zgradili kapelo Matere Božje.

Spodnjehemberška rodbina se je večala. Po smrti Janeza Gašperja II sta Dolnji grad prevzela in v njem živela njegova sinova Janez Krstnik in Žiga Ludvik. Janez Krstnik je bil poročen z Magdaleno roj. Neuhaus in je imel tri otroke: Janeza Franca, Hieronima in Jožefa. Prostoren dvorec je postal pretesen in lastnik druge polovice dvorca, Žiga Ludvik, je s svojo ženo Terezijo roj. Coronini zaživel v rihemberškem Lanthierijevem dvorcu na Korpu.

Janez Franc, prvorojenec Janeza Krstnika, je nasledil svojega očeta, prevzel spodnjehemberško gospostvo, se poročil z Marjano roj. Petazzi in imel deset otrok, ki so se vsi rodili v spodnjem Rihemberku. Naslednji lastnik spodnjega Rihemberka je postal Janez Ferdinand Hieronim. Po njem se je lastništvo razdelilo na dva dela. Vsak svojo četrtino sta dobila sinova Franc Alojz Anton Hieronim Marija II. in Ludvik Jožef. Spodnjehemberška rodbina Lanthierijev je na Dolnjem gradu živela skoraj 200 let: od izgradnje sredi sedemnajstega stoletja do leta 1842, ko je umrl Ludvik Jožef zadnji nosilec te rodbine. Po letu 1842 je lastništvo dvorca prešlo na Lanthierije iz gornjega gradu Rihemberk. Vse do nacionalizacije leta 1947 so Lanthieriji Dolnji grad oddajali v najem. Mogočna, prostorna stavba v Vasi je postala upravno, kulturno in družabno središče kraja.

Od kulturnih prireditev v Dolnjem gradu bi omenila le naslednjo, ki je opisana v prvi Kroniki Rihemberka Branika : V juliju 1949 je bila na dvorišču spodnjega gradu velika kulturna prireditev na katero so bili povabljeni poleg domačega zbora tudi številni zbori iz bližnje in daljne okolice med drugim iz Vrtojbe, Dornberka, Nove Gorice, Bilj, Dutovelj. Malo za šalo lahko rečemo, da je bila v Dolnjem gradu že leta 1494 predhodnica Primorske poje. Zato bomo ob koncu današnjega druženja prisluhnili moškemu pevskemu zboru Franc Zgonik pod vodstvom Jerneja Rustje, ki nam bo zapel Pogled v nedolžno oko - Hugolin Stattner in Slovenec sem - Gustav Ipavec.